

מונחי רפואה

(רשימה ה')¹

באייר ת"ש פנה אל ועד הלשון דר' שלמה לכמן ז"ל, שהיה המנהל הרפואי של חמי טבריה, וביקש שוועד הלשון יקבע את המונחים הבלניאולוגיים הנחוצים לו לרגל מחקרו על מקומות המרפא שבארץ.

הוועדה למונחי הרפואה של ועד הלשון² נאותה לבקשתו של המנוח, ובי"ח סיון של אותה שנה מינתה ועדת משנה מיוחדת והטילה עליה לעבד את המונחים הדרושים.

בוועדת המשנה השתתפו — מלבד הדר' לכמן ז"ל כמומחה לבלניאולוגיה — חברי הוועדה למונחי הרפואה²: דר' ל' הייל פריץ, דר' ישעיהו ליבוביץ, דר' א' פורת (ועד הלשון), וכמוכיר דר' ז' בן-חיים. יסוד לעבודה שימשה רשימת מונחים לועזיים והצעות שונות למונחים עבריים, שהגיש דר' לכמן.

במשך שנת ת"ש הספיקה הוועדה לדון בחומר המוגש רק בקריאה ראשונה, ועם פטירתו של דר' לכמן ביום כ' במרחשוון חלה הפסקה זמנית בעבודתה של הוועדה. בסיוון תש"א נתחדשה הפעולה, ולוועדה נצטרף כמומחה לבלניאולוגיה הדר' יהושע ליבוביץ, מנהל בית ההבראה של קופת חולים במוצא. בישיבות אחדות של הוועדה בחדשים סיוון—תמוז השתתפו גם דר' ז' מונטנר ודר' א' רבינוביץ, אף הם חברי הוועדה למונחי הרפואה.

הצעותיה של וועדת המשנה נמסרו לעיונם של שאר חברי הוועדה למונחי הרפואה, של כל חברי ועד הלשון ושל ועדת המונחים הרפואיים מטעם ההסתדרות הרפואית ע"י שני חוזרים: הראשון בי' באייר תש"א, והשני בכ"ד בתמוז שבאותה השנה. בחוזר השני סוכמו התיקונים להצעות הראשונות על יסוד העיון והדיון בהערות ובהשגות שנתקבלו במזכירות ועד הלשון.

העירו דר' א' אפרתי ודר' בוכמן מטבריה; פרופ' נ"ה טורטשינר, דר' ש' טשרניחובסקי, דר' ח' שירמן, ה' דוד שמעונוביץ, ה' נ' שפרה'ס — חברי עוד הלשון; ה' ש' ייבין וועדת המונחים הנ"ל.

מונחים כימיים שונים שברשימה זו נידונו גם בוועדה למונחי הכימיה של ועד הלשון.

דר' ש' הסטרין מן המחלקה הכימית של המכון לסרטן על יד האוניברסיטה העברית ודר' יוסף נאמן הואילו לעבור על המונחים האנגליים ולהגיהם.

¹ עיין ב"לשוננו", כרך י' עמ' 89—91; 262—266; 361—372; כרך י"א, 63—82.
² עיין בכרך הזה עמ' 63, הערה 2.

א. מונחים כלליים

alteration of the reaction	Umstimmung	שנוי-ההגבה
balneologist	Balneologe	רופא-בלנאי
balneology, medical hydrology	Balneologie	בלנאלוגיה
baths, bathing establishment	Badehaus	בית-מרחץ
bathing season	Badesaison	עונת-הרחצה
climatic health resort	Luftkurort, klimatischer Kurort	עיר-מרפא אקלימית, עיר-רחצה אקלימית
club-house, casino	Kurhaus, Kursaal, Casino	ביתן, קזינו
covered promenade	Wandelhalle	טיילת מקרה
early season	Frühsaison	עונה מקדמת
drinking well	Trinkquelle	מעין לשקוי
hydropathic establishment, hydrotherapeutic —	Wasserheilanstalt	בית-רפוי במים
late season	Spätsaison	עונה מאחרת
manager of the baths	Bademeister,—in	בלן; נ' בלנית
medical spring	Heilquelle	מעין-מרפא
pump room	Trinkhalle	בית-שקוי
reaction, thermal crisis	Bäderreaktion	הגובת-הרחץ
seaside resort	Seebadeort	עיר-מרפא ימית
spa, watering place	Badeort, Kurort	עיר-מרפא, עיר-רחצה
spa patient	Badegast, Kurgast	מתרפא, מתרחץ
spa treatment, spa cure	Badekur	רפוי (ב)רחץ
summer (holiday) resort	Sommerfrische	קייטנה, נוה-קיץ
water cure	Trinkkur	רפוי-שקויים

ב. המעין המינרלי

encasing	Fassung	אחוז
gas bubble	Gasblase	בועת-גז
mineral spring	Mineralquelle	מעין מינרלי, מעין-מחצבים ¹
sediment	Bodensatz	משקט ²

1 במקום "עין מעדנים" שברשימת מונחי הגיאוגרפיה, "זכרונות ועד הלשון", מחברת ו', עמ' 43. מתיקוני הוועדה למונחי הגיאוגרפיה לשעבר לרשימת המונחים הנ"ל, ע"פ פרוטוקול הישיבה ביום ג' בתמוז תרצ"ב. כל תיקוני הוועדה יתפרסמו לחוד.

2 ולא משקע שפירושו precipitate; Niederschlag. תיקון הוועדה למונחי הכימיה,

sinter	Quellsinter	אָבן־טֶסִיט
spring	Quelle	מַעְיָן, עֵין
spring head	Zapfstelle	סִי־הַמַּעְיָן
spring salt	Quellsalz	מַלְח־מַעְיָנוֹת
thermal water	Therme	חַמִּים
to well up	zu Tage treten	פָּקַח, יָצָא, נָבֹעַ
well gas	Quellgas	גַּז־מַעְיָנוֹת
water gauge	Standglas	מִדְגַּב־הַחַמִּים

ג. המעינות המינרליים למיניהם

alkaline spring	alkalische Quelle	מַעְיָן אַלְקָלִי
arsenouse spring	Arsenquelle	מַעְיָן־אַרְסֵן, מַעְיָן־אַרְסֵן
bitter springs	Bitterquelle	מַעְיָן מָר
brine	Sole	תַּמְלַחַת
bubbling spring	Sprudel	זַבּוּק ⁸
calcium sulphate waters	Gipsquelle	מַעְיָן־גִּבְס (מַעְיָן־גִּפְרִית־סִידָן)
calcium chloride waters	Chlorcalciumquelle	מַעְיָן סִידָן כְּלוֹרִי
carbonated waters	Kohlensäurequelle	מַעְיָן שֶׁל חֲמֻצַת־פְּחָם
calcareous spring	erdige Quelle	מַעְיָן עֲפָרָתִי
effervescent sour spring	Säuerling	מַעְיָן־חֲמֻצָה (מַעְיָן חֲמוּץ תּוֹסְסָנִי)
ferrous waters	Eisenquelle, Stahlquelle	מַעְיָן־בְּרִזְלִי
hydrogen-ion concentration	Wasserstoffionen-konzentration	רְכוּז יוֹנֵי־הַחִמְיָן
hydrogen sulfide springs	Schwefelwasserstoff- quelle	מַעְיָן חִמְיָן זָפְרָתִי
iodine waters	Iodquelle	מַעְיָן־יּוֹד
low in minerals	mineralarm	דַּל־מִלְחָיִם
muriatic springs	muriatische Quelle	מַעְיָן מַלְח־זָפְרָתִי
ordinary warm springs	Akratotherme, indiffe- rente Therme, Wildbad	חַמִּים פְּשוּטִים, חַמִּים מְצוּיִים
radio-active springs	radioaktive Quelle	מַעְיָן רַדִּיּוֹאֲקְטִיבִי
radio-activity	Radioaktivität	רַדִּיּוֹאֲקְטִיבִיּוּת
radium-salt	Radiumsalz	מַלְח־רַדִּיּוּם

ברשימת מונחי הכימיה ב', («לשוננו» כרך י' עמ' 376) במקום קובעת שברשימת מ' הכימיה א' («זכרונות ועד הלשון» מחברת ו', עמ' 56).

⁸ על משקל צנור, במקום מבוע שברשימת מונחי הגיאוגרפיה שם. התיקון ע"פ פרוטוקול הישיבה ביום י' בתמוז תרצ"ב.

radon	Radiumemanation	אצילת-הַרְדִּיּוּם
sodium sulfate springs	Glaubersalzquelle	מעין גִּפְרִית נִתְרָן
sulphatous springs	sulfatische Quelle	מעין גִּפְרִיתִי
sulphurous springs	Schwefelquelle	מעין גִּפְרִיתִי

ד. דרכי הטיפול במרחצאות של מים מינרליים ופשוטים

alterating shower	schottische (wechselwarme) Dusche	קלוח-חלופים, קלוח סְקוֹטִי
aftersweating	Nachschwitzen	הוֹעֵת-סִיּוּם
bath	Bad	מְרַחֵץ (מקום); רִחֵץ (פעולה)
to bathe, to take a bath	baden, ein Bad nehmen	רְחוֹץ (רְחִיצָה), הִתְרַחֵץ
bathing pool	Bassinbad, Gemeinschaftsbad	רִחֵץ-בְּרֵכָה
body pack	Stamm, Rumpfpackung	חִבְשֵׁת-הַגּוּף
calf pack	Wadenwickel	חִבְשֵׁת-הַשׁוֹקִים
complete bath	Vollbad	רִחֵץ שְׁלֵם
cooling coil	Herzschlauch	שֶׁבִּלּוּל-צְנוּן, שֶׁבִּלּוּל-קְרוּר
to douche	duschen, brausen	קִלַּח, הִתְקַלַּח
fango-pack	Fangopackung	חִבְשֵׁת-פִּנְגוֹ
flushing (with water)	Abklatschung	הִצְלָפָה
haemorrhoidal douche	Haemorrhoidalduche	מְקַלַּחַת שֶׁל טְחוּרִים
half-bath	Halbbad	חִבְשֵׁת-אֲמֵבֵט
half-pack	Halbpackung	חִבְשֵׁת לְמִחְצָה
hip-bath	Sitzbad	רִחֵץ-יֹשִׁיבָה
jet-shower	Strahldusche	קְלוּחַ שֶׁל סִילוֹן
partial bath	Teilbad	רִחֵץ חֲלָקִי
pool	Bassin, Piscine	בְּרֵכָה
pouring water on	Abguss	קְלוּחַ
to rub	abreiben, trockenreiben, frottieren	חִפּוֹף
shower	Dusche, Brause	מְקַלַּחַת (מכשיר, מתקן); קְלוּחַ (פעולה)
steam bath, Turkish bath	Schwitzbad	רִחֵץ-הוֹעֵה; מְרַחֵץ-הוֹעֵה (מקום)
steam jet	Dampfstrahl	סִילוֹן-אֲדִים, סִילוֹן-קִיטוֹר
steam shower	Dampfdusche	קְלוּחַ-קִיטוֹר
tub bath	Wannenbad	רִחֵץ-אֲמֵבֵט

vaginal douche	Unterleibdusche (אצל נשים)	הַדְחַת-הַנְּרִיק
wrapping in wet sheets (pack)	Packung	חִבְשָׁה

ה. טיפול במרחצאות אחרים

bath salt	Badesalz	מֶלַח-רִחַץ
boiler	Kessel	דוּר-הַרְתָּחָה, יוֹרָה
chain pump	Paternosterwerk	שֶׁרְשֶׁרֶת-מַעְלִיזוֹת
cleaning bath	Reinigungsbad	רִחַץ-נְקוּי
effervescent-, aerated bath	kohlensaures Bad	רִחַץ שֶׁל חִמְצַת-פָּחָם
to dig	abstechen, abgraben	חִפּוּר, כָּרָה
mud	Schlamm, Pelose	פִּילוֹמָה ⁴
mud pack	Schlamm-packung	חִבְשַׁת-פִּילוֹמָה
mud-poultice	Schlammumschlag	לְפִיפת-פִּילוֹמָה
oxygenated bath	Sauerstoffbad	רִחַץ שֶׁל חִמְצוֹן
peat	Moor	כָּבוּל ⁴
peat-poultice	Moorumschlag	לְפִיפת כָּבוּל ⁴
pine-needle-extract	Fichtennadelextrakt	תְּמָצִית שֶׁל מַחְסֵי-אַרְז
sea salt	Seesalz	מֶלַח-יָם
stirring machinery	Rührwerk	מְכוּנַת-גְּבוּל, מְגַבְלָה
tip-car	Kippwagen	קָרוֹן מְתַפְּסָה
tub	Bottich	עֵבִיט

ו. כלי הטיפול

air bath	Luftbad	רִחַץ-אֲוִיר
bath sheet	Badelaken	סָדִין
bath sprayer	Brausekopf	מְזַלְף-הַמְקַלַּחַת
bathing gown	Bademantel	גְּלִימת-רִחַץ
bathing tub	Badewanne	אִמְבַּט

⁴ כמונחי הגיאוגרפיה, שם עמ' 44, הונחו למושג הזה: טין, בוץ, יון וברשימת מונחי הבנאות, עם עמ' 36, נדפס בוץ, רפש. בתיקוני הוועדה למי הגיאוגרפיה (פרוטוקולים משיבות בכ"ד תמוז ובג' אב תרצ"ב) נמחקו טין ויון והונחו למושגים אחרים. אבל הוועדה למי הבלגיאולוגיה לא ראתה אפשרות לקיים את המונח בוץ מחמת אבקה-הגנאי שבמלה זו בלשון הרגילה ומציעה פילומה (שבת קמ"ז ע"א) השאולה מן היונית πηλομα. מאותו טעם עצמו נמנעים עתה אנשי המקצוע הלועזיים מלהשתמש במלות המקובלות לעניין זה בלשונותיהם ו ח י ד ש ו מן היונית את המונח Pelose.

⁴ המונח הזה המשמש למושג טורף ניתן כאן בתור הצעה עד שיימצא מונח מתאים יותר. היתה גם הצעה ב צ ו (חומר ביצה).

electric light bath, radiant heat bath	elektrisches Glühlichtbad	רחץ-אור חשמלי
foot-bath-tub	Fussbadewanne	אמבט-רגליים
hip-bath-tub	Sitzbadewanne	אמבט-ישיבה
hot-air-bath	Heissluftbad	רחץ של אויר חם
mixing valve	Mischventil	שסתום מערב
rough towel	Badetuch aus Frottierstoff	קדין לחפיסה
sand-bath	Sandbad	רחץ-חול
streaming bath riverbath	Strombad	רחץ-זורמים
vapour-, steam-bath	Dampfbad	רחץ-קיטור
valve	Ventil	שסתום

ז. טיפול מיכני

effleurage	Streichmassage	עסוי ⁵ של מריחה
friction	Reibmassage	עסוי של שפשוף, עסוי של חכוך
massage	Massage	עסוי ⁵
to massage	massieren	עסה
massagist, massor, masseur; masseuse	Masseur; Masseuse	עסין; עסנית
petrissage	Knetmassage	עסוי של לישה
tapotement	Klopfmassage	עסוי של חבוט
vibratory massage	Erschütterungsmassage	עסוי של זעזוע

ח. טיפול על ידי גשימה

coarse spray	Grobzerstäubung	רסוס גס
compressed air	verdichtete Luft	אוויר מעובה
droplet	Tropfchen	טיפח

⁵ עיין גם עמ' 69 של כרך זה. לציון המושג massage משמשות במקורותינו ובספרות הרפואית של דורנו מלים שונות (עיין למשל בספר המונחים למזיא-טרניחובסקי). הוועדה בחרה את המלה עיסוי שאינה עמוסה הוראות מרובות ועלולה בנקל להיקלט בלשון במשמעות שייחודה לה הוועדה. המונח „משש“, אע"פ שהוא דומה בצלולו למונח הלועזי, עשוי להטעות כיוון שבשורש „משש“ משתמשים להבעת palpatio. מלבד זאת אין המשקל משש מתאים לסימון פ ע ו ל ה. „חפינה“ תוחלף בגזורה מן השורש „חפן“ (= לקוח בחופן) ואילו כוונת המשתמשים בה לגורה מן „חפן“ שבתוספתא ב"מ ט' י"ד; אבל מכיוון שהמלה „חפן“ גופא מוטלת בספק — נוסח אחר ס פ ן — אין לגזורה ממנה כל יסוד. השימוש בתיבות „לישה“ או „ליוש“ מתאים רק לסוג מסוים של העיסוי כמובא ברשימה. „חפף“ הגיה ועד הלשון לדבר אחר, ועי' לעיל עמ' 251.

to exhale	ausatmen	נְשׂוֹף
fine spray	Feinzerstäubung	רְסוּס דַּק
graduator	Gradierwerk	בֵּית-אֲדוּי
impermeable cloak	undurchlässiger Mantel	גְּלִימָה אֲטִימָה, גְּלִימָה לֹא-תְדִירָה
inhalatorium	Inhalatorium	מְשַׁאֲפָה
to inhale	inhalieren	שָׁאֵף ⁶
inhaler	Inhalierapparat	מְשַׁאֵף
inhaling room	Rauminhalatorium	חֲדַר-שְׂאוּף ⁶
to inhale	einatmen	שָׁאוּף
pneumatic room	pneumatische Kammer	חַבֵּת פְּנֵמָטִית
pneumotherapy	Pneumotherapie	טְפוּלַת שֶׁל נְשִׁימָה
rarefied air	verdünnte Luft	אָוִיר מְקַלָּשׁ
sprayer	Zerstäuber	מְרַסֵּס
spraying, conversion into dush	Zerstäubung	רְסוּס
to steam	beschlagen mit Wassertröpfchen	הִתְכַּסּוּת בְּאֵד
ט. טיפול אקלימי		
climate at high altitudes	Hochgebirgsklima	אֶקְלִים הַרִי-מְרוֹם
climate at moderate altitudes	Mittelgebirgsklima	אֶקְלִים-הַרִי-בִּינָיִם
depth action	Tiefenwirkung	פְּעִילוֹת-עֲמֵק
degree of cooling	Abkühlungsgrösse	מִדַּת-הַהֲתַקְרָרוֹת
electric charge	elektrische Ladung	מַטְעַן חֲשְׂמָלִי
electric potential	elektrisches Potential	פּוֹטֶנְצִיָּל חֲשְׂמָלִי
dryness	Trockenheit	יָבֵשׁ
ground-water	Grundwasser	מִי-תַּהוֹם
heat rays	Wärmestrahlen	קַרְנֵי-חֵם
air humidity	Luftfeuchtigkeit	לְחוֹת-הָאָוִיר
ion	Jon	יוֹן
ionisation	Ionisation	יוֹנָנוּת
long-waved	langwellig	אֲרָךְ-גְּלִים, שֶׁל גְּלִים אֲרָכִים
marine climate	Seeklima	אֶקְלִים יָמִי

⁶ תיקון למונחים שאוף, שאיפה שברשימת מונחי הרפואה ב"לשוננו", כרך י', עמ' 265.

midland climate	Binnenlandklima	אקלים יבשתי
permeability	Durchlässigkeit	חדירות
seaside climate	Küstenklima	אקלים חופי
sedative climate	Schonungsklima	אקלים מרגיע
short-waved	kurzweilig	קצר-גלים, של גלים קצרים
soil humidity	Bodenfeuchtigkeit	לחות-האדמה
stimulating climate	Reizklima	אקלים מְגֵרָה
surface action	Oberflächenwirkung	פעילות-שטח
ultraviolet radiation	ultraviolette Strahlung	הקרנה אֶלְטְרָה סֶגְלָה
wind-shade	Windschatten	צל מרוח
wind-protection	Windschutz	מחסה מרוח

מונחים לדודי-קיטור

(מעבודתה של הוועדה למונחי התכניקה)

בחורף תש"א פנה אחד מחברי קבוצת יגור אל לשכת ועד הלשון בת"א בשאלה על-אודות מונחים אחדים לעניני דודי-קיטור שהיה צריך להם לרגל עבודתו. רשימה זו הובאה לדיון בפני הוועדה למונחי תכניקה, ולאחר שהיא דנה דיון מוקדם והשיבה לשואל מה שהשיבה (כהוראת שעה), נשלחה הרשימה לכל חברי ועד הלשון ולמומחים שונים בחוזר מיוחד. לאור ההערות, שהעירו המהנדס סעדיה גולדברג ודר' יעקב כהן — והוועדה מודה להם על זאת — שבה הוועדה ודנה ברשימה. מסקנותיה מתפרסמות בזה אף-הן כהוראת שעה עד שתדון אחת הוועדות התכניות ברשימה מלאה ומקיפה של מונחים לדודי-קיטור.

heating gas, combustible gas	גַז־הַסָּקָה	fire or smoke tube	צְנֹר־הָאֵשׁ
gaz chaud, gaz de (la) combustion		tube de fumée, tube de chauffe	
Heizgas, Brenngas		Heizröhre, Feuerröhre, Feuerrohr	
heating surface	שֶׁטַח־הַסָּקָה	(pipe) flange	אֲנָן
surface de chauffe		bride (de tuyau)	
Heizfläche		Flansch, Rohrflansch	
high-pressure steam	קִיטוֹר גְּבוֹה־לַחֵץ	flap (valve)	מִדְרָף
vapeur à haute pression		clapet de soupape	
hochgespannter Dampf,		Ventilklappe	
Dampf von hoher		grate	מוֹקֵד
Spannung, Hochdruck-		grille	
dampf		Rost	
induced draught	מְשֻׁךְ	grate bar, fire bar	שֶׁלֶבֶת־הַמוֹקֵד
tirage induit, tirage par		barreau de grille	
aspiration		Roststab	
Saugzug			